

คำเสียหายในคดีป่าไม้

ปรเมศวร์ ชินทรจุมพณี^๑

บุคคลใดต้องรับผิดในทางอาญานั้นโดยปกตินั้น หมายถึง บุคคลนั้นได้กระทำโดยเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเนื้อตัวร่างกาย ชื่อเสียงและทรัพย์สินของผู้อื่น กระบวนการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด เป็นเพียงมาตรการในการแก้แค้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อ สร้างความเช็ดหลาบ รวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมิให้ไปกระทำความผิดซ้ำด้วย ในขณะที่เดียวกันวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งในความผิดทางอาญาเพื่อการบรรเทาผลร้ายที่เกิดแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาอันเป็นเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ คือ การชดใช้ค่าเสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่มีกฎหมายที่กำหนดให้มีการชดใช้ก่อนข้างจะอยู่ในวงจำกัด กล่าวคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เท่านั้น และยังถูกกำหนดให้มีการชดใช้เฉพาะราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายในความผิดฐาน ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ใจรถลัด กรรโชค ฉ้อโกง ชักชอกหรือรับของโจร ส่วนค่าเสียหายในชีวิตและร่างกายมิได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกระบวนการดำเนินคดีอาญาแต่วิธีปฏิบัติโดยทั่วไป แต่ศาลนำปัจจัยการชดใช้ค่าเสียหายมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาพิพากษาลงโทษก็แต่เฉพาะความผิดฐานกระทำประมาทเป็นเหตุให้ผู้ถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัสและความผิดฐานทำร้ายร่างกายเท่านั้น ซึ่งหากมองในองค์รวมอาจกล่าวได้ว่าก่อนข้างแคบมากสำหรับการบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิด

ในคดีป่าไม้ก็เช่นกันไม่ว่าจะเป็นการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การลักลอบล่าหรือฆ่าสัตว์ป่าซึ่งโดยความจริงแล้วหากใช้วิธีการเทียบเคียงเชิงกฎหมาย ก็น่าจะกล่าวได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดในลักษณะทรัพย์ในตนเองเดียวกับความผิดฐานลักทรัพย์นั่นเอง แต่เป็นการลักเอาทรัพย์ของรัฐ จะต่างกันก็เพียงการเรียกชื่อข้อกล่าวหาเท่านั้น กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และสัตว์ป่าไม่ว่าจะเป็นฉบับใดก็ตามหาได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบชดใช้ความเสียหายเหล่านั้นให้แก่รัฐ และโดยประการนี้เองจึงทำให้มองไปได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้เท่าที่ควร ในทางตรงกันข้ามอาจมีผู้แย้งว่าเราจะคิดค่าเสียหายที่เกิดจากการทำลายป่าไม้หรือการลักลอบล่าสัตว์ได้อย่างไร ในประเด็นนี้ว่ากัน

^๑ อดีตรักษาการอธิบดีกรมป่าไม้ สำนักงานอัยการเขต 2

โดยความจริงแล้วน่าจะมีวิธีการคิดคำนวณได้ แต่การคำนวณอาจจะเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่มี
ปัจจัยองค์ประกอบต่าง ๆ อัน

ซับซ้อนค่อนข้างมาก คงมีใช้ค่าเสียหายเท่าที่พบเห็นตามปกติ เช่น ราคาไม้ หรือราคาสัตว์ป่า
เพราะราคาที่กำหนดอยู่ในปัจจุบันเป็นการกำหนดโดยอาศัยกลไกตลาด โดยมีได้คำนึงถึงมูลค่า
การลงทุนและการสร้างทดแทน ดังนั้น คำถามจึงอยู่ที่ว่าความเสียหายที่แท้จริงควรมีค่าเท่าใด ใน
ทางการค้ามีการคิดคำนวณราคาสินค้าโดยอาศัยบัญชีต้นทุนเป็นประการสำคัญ ฉะนั้น ถ้า
สามารถนำระบบบัญชีต้นทุนมาคิดหาต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมว่าต้นทุนไม้แต่ละต้นหากเข้าสู่กระบวนการ
การผลิตตั้งแต่ปลูกจนกระทั่งมีคุณภาพที่จะนำมาใช้ได้ ควรมีค่าบำรุงรักษาเท่าใดหรือการเพาะ
พันธุ์สัตว์ป่าในแต่ละช่วงวัยจะต้องลงทุนเท่าใดก็จะเป็นฐานคิดค่าเสียหายในเมืองต้นที่ผู้กระทำ
ความผิดจะต้องชดเชย ในประการถัดมามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของต้นไม้ก็ดี สัตว์ป่าก็ดี หากคง
อยู่ในสภาพต่อไปจะมีมูลค่าเท่าใด ซึ่งอาจเป็นเรื่องยาก แต่ก็น่าจะมีข้อสรุปได้ในระดับหนึ่งไม่ถึง
กับขนาดเลยเกิดไปในความเสียหายที่เกิดโดยภัยธรรมชาติอันเกิดจากการจงใจทำลายของน้ำมือ
มนุษย์ เพราะหากคิดไปถึงจุดนั้นก็หาที่สิ้นสุดไม่ได้ และจะทำให้เกิดความแตกต่างของค่าเสียหาย
ตามพื้นที่มากกว่าความเสียหายตามชนิดและปริมาณของป่าที่ถูกทำลาย

ในอีกมุมหนึ่งหากมองไปว่าวิธีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์มีหลักการ
อย่างไร เช่น การกำหนดค่าสัมปทานในการทำไม้ ค่าภาคหลวงของไม้ หรือแม้กระทั่งการกำหนด
อัตราโทษปรับตามตัวบทกฎหมายมีวิธีคิดอย่างไรว่าทำไมข้อหาหนึ่งปรับเท่านี้ข้อหาหนึ่งปรับเท่านี้
ซึ่งเป็นผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในระดับต่อไปว่าการกำหนดอัตราโทษปรับในความผิดแต่ละ
ประเภทความผิดไม่เป็นธรรมแก่ผู้ยากไร้ อย่างไรก็ตามเชื่อว่าวิธีการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์
ในการคำนวณอัตราโทษปรับอย่างเป็นรูปธรรมเพียงแต่ว่าเป็นศาสตร์ที่หาคนอธิบายไม่ได้ แม้
กระทั่งฝ่ายนิติบัญญัติในปัจจุบันก็ยังตอบคำถามนี้ไม่ได้ การคิดคำนวณมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งที่
เป็นโทษและความเสียหายในทรัพยากรป่าไม้ น่าจะเป็นภาระหน้าที่ของนักบัญชีต้นทุน ซึ่งเท่าที่มี
ข้อมูลอยู่ในขณะนี้ ได้มีสถาบันการศึกษาในต่างประเทศเปิดหลักสูตรในระดับปริญญาโทใช้ชื่อ
สาขาบัญชีสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหลักสูตรที่ทำการศึกษทั้งระบบบัญชีต้นทุนและมูลค่าทางเศรษฐกิจ
ศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ในการประเมินส่วนได้เสียที่จะปรับเปลี่ยนสภาพธรรมชาติให้เกิด
ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมาก

ประการถัดมาหากตั้งสมมติฐานว่าความเสียหายที่เกิดจากการทำลายทรัพยากร
ป่าไม้มีมูลค่าเท่าใดแล้ว กระบวนการที่จะเรียกชดเชยค่าเสียหายควรทำอย่างไรจะให้เรียกชด
เชยคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาได้หรือไม่ หรือจะต้องฟ้องร้องต่างหากแยกจากการดำเนินคดี
อาญาโดยไปว่ากล่าวกันในทางแพ่ง หรือจะกำหนดให้มีศาลชำนาญการพิเศษขึ้นเป็นการเฉพาะ
และหากกำหนดแนวทางดังกล่าวได้แล้ว ปัญหาถัดไปก็จะอยู่ที่ว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไขตัวบท

กฎหมายอย่างไร อย่างน้อยเพื่อให้สอดคล้องภาวะปัจจุบันอันเป็นที่นิยมได้ในวิธีบัญญัติกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาในบ้านเรา ซึ่งแตกต่างกับการบัญญัติกฎหมายในต่างประเทศที่นอกจากจะเขียนกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรวมตลอดไปจนถึงใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคม เพราะระบบการเรียนการสอนกฎหมายในบ้านเรานั้น ถูกกำหนดให้นักกฎหมายเป็นนักอักษรศาสตร์ เพียงเพื่อตีความตัวบทกฎหมายเท่านั้นไม่เคยสอนให้คิดว่าทำไมกฎหมายถึงบัญญัติไว้แบบนี้ หรือกฎหมายมีวัตถุประสงค์อย่างไรและจะบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคมอย่างไร จึงทำให้นักกฎหมายของเราใช้กฎหมายเพื่อการทำลายล้างซึ่งกันและกันมากกว่า การสร้างสรรค์และแก้ปัญหาสังคม ในฐานะที่เป็นนักกฎหมายยอมรับโดยคุณวิว่าธรรมชาติของนักกฎหมายเมืองไทยมีความฉลาดอยู่ที่การตีความหมายของกฎหมายเท่านั้น แต่ความรู้ของศาสตร์ในสาขาอื่นไม่ว่าจะเป็นเทคนิคและวิธีคิดของแต่ละศาสตร์สาขาอื่นนักกฎหมายล้วนไม่รู้เรื่องและไม่เข้าใจแม้แต่บัดนี้ เช่น หากจะพูดถึงคุณค่าของป่าไม้ นักกฎหมายทั่ว ๆ ก็ไม่สามารถจะอธิบายได้ดีกว่านักเรียนมัธยม เช่น บางครั้งไม่เข้าใจเสียด้วยซ้ำว่า การตัดไม้บางชนิดหรือบางประเภทในบางครั้งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เสียยิ่งกว่าการตัดไม้ทำลายป่า ด้วยเหตุดังกล่าวนี้หากจะคาดหวังให้นักกฎหมายช่วยคิดในรายละเอียดของการรักษาและคงไว้ซึ่งทรัพยากรป่าไม้จึงเป็นเรื่องยาก ในทำนองเดียวกันถ้าจะให้ นักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาแก้ไขกฎหมายแต่โดยลำพังก็จะทำให้ขาดหลักคิดทางนิติปรัชญา หรือแม้จะเอาทั้งนักกฎหมายและนักอนุรักษ์มารวมกันคิดเพื่อแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เชื่อว่ายังไม่ถึงฝั่ง เพราะเรายังขาดนักบัญชีด้านสิ่งแวดล้อม นักเศรษฐศาสตร์ในการคำนวณมูลค่าเพิ่ม กระบวนการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะต้องอาศัยความคิดของหลายฝ่ายมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อหาข้อยุติแม้ไม่ดีที่สุดแต่ต้องดีพอที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ได้ การแยกส่วนคิดในเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องเชื่อว่าจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังเพื่อการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้

แนวทางที่ป่าจะดำเนินการในขณะที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการคิดค่าเสียหายอย่างเป็นระบบ ในประการแรกที่ต้องดำเนินการ คือ ต้องมีการจัดทำประมวลกฎหมายป่าไม้และสัตว์ป่าเข้ามาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวมิใช่แยกกันอยู่ดัง เช่น ปัจจุบัน อันทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมายขาดหายไปและเป็นปัญหาคาราคาซังในหลายพื้นที่ ตรงกันข้ามหากมีประมวลกฎหมายป่าไม้โดยเริ่มตั้งแต่การแบ่งแยกประเภทของป่า การกำหนดเขตอุทยานเขตป่าสงวนและเขตห้ามล่าอย่างเป็นระบบภายใต้คณะกรรมการดูแลเพียงคณะเดียว การทำไม้ การลงวนคุ้มครองสัตว์ป่า หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะทำให้ทุกฝ่ายสามารถมองเห็นภาพใหญ่ของทรัพยากรป่าไม้ได้ อีกทั้งจะทำให้เห็นภาพของทรัพยากรแต่ละส่วนจะอาศัยพึ่งพากันอย่างไรเช่น ถ้าส่วนหนึ่งถูกทำลายอีกส่วนหนึ่งจะเสียหายอย่างไร ในประการถัดมาน่าจะต้องมีการกำหนดวิธีการในการดำเนินคดีไว้โดยเฉพาะให้เกิดความแตกต่างเพื่อจะให้เห็นว่าความสำคัญของการ

อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งเมื่อถึงจุดสุดท้ายการพัฒนากระบวนการ
ยุติธรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ก็จะไปถึงความสมบูรณ์ที่จะทำให้มองเห็นถึงความเสีย
หายอันสามารถนำมาคิดคำนวณเป็นราคาเงินได้ในระดับหนึ่ง

โดยสรุปแล้วปัญหาคุณค่าเสียหายในคดีป่าไม้เป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ เท่านั้น หากไม่
สามารถกำหนดให้ชัดเจนได้ ก็ควรที่จะผลักดันให้ความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เป็นความผิด
มูลฐานที่แปดในกฎหมายฟอกเงินที่ผู้กระทำหรือผู้รับประโยชน์การทำลายทรัพยากรป่าไม้จะต้อง
ตื่นเนื้อประดาตัวอันเป็นความเสียหายที่เกิดต่อตนเองเท่า ๆ กับความเสียหายที่รัฐได้รับจากการ
กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และนำทรัพย์สินที่รับตามกฎหมายฟอกเงินมาเป็นกองทุนเพื่อ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ น่าจะเป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด